

Také jsme společně navštívili městský hřbitov v Oslu. Čím byl pro Vás zajímavý?
Byl to další příklad toho, čemu říkáme zahradní hřbitov, který se vyvinul z anglické zahrady 18. století s několika budovami. Francouzi pak začali vytvářet zahrady přerušované oku lahodícími objekty, které se často zabývaly memorializací. V Anglii samozřejmě existují rozsáhlé zahrady s mauzolei. Například v Castle Howard je obrovské mauzoleum od Hawksmoora a další krásné mauzoleum od Wyatta je v Brocklesby Parku na severu Anglie. Francouzi vybudovali v Paříži anglickou zahradu a v ní vytvořili *Bois des Tombeaux*, les hrobů. Ale to jsou jen stavby ve stylu hrobek. A pak některé francouzské teoretiky napadlo, že by bylo mnohem zajímavější a mocnější pohřbívat skutečná těla v zahradách. A tak vznikají zahrady v anglickém stylu, které rozvíjejí myšlenku hrobky v zahradě. To podporují i někteří angličtí básníci, známí jako hřbitovní básníci, Edward Young, Thomas Gray a Robert Blair. A Youngovy *Noční myšlenky* byly čteny v celé Evropě, přeloženy do všech evropských jazyků, včetně turečtiny a maltštiny: zabývají se životem, smrtí a smrtelností, melancholií a vzpomínkami. A pak se Francouzi na počátku 19. století rozhodli, že si kvůli katastrofálnímu stavu hřbitovů v Paříži, které byly děsivě přeplněné, pořídí velmi rozsáhlé pozemky na předměstí. A tam vytvoří obrovský zahradní hřbitov, který pak vyzdobí pomníky, aby se jimi mohli kochat, takže vznikne hřbitov *Père-Lachaise*, vlastně otec zahradního hřbitova. Výsledkem bylo, že v 19. století nemohla žádná metropole kdekoli v Evropě nebo Americe fungovat bez nového hřbitova. A často byly kombinovány se zahradami, toto je příklad. Vzorový hřbitov v Oslu je poměrně skromný: není tak velkolepý jako například glasgowská nekropole, londýnský hřbitov Kensal Green nebo velké italské *Cimitero Monumentale*, například v Miláně a Římě. V Bologni je samozřejmě *Certosa* a v Janově *Staglieno*.

Ano, v Bologni, a také jste zmínil, myslím, Vídeň?

Ach, ano, Vídeň má svůj *Wiener Zentralfriedhof*. Ale je to později, vlastně docela pozdě. Je to velkolepé, ale není to v té první vlně. *Père-Lachaise* je z roku 1804, v tomto období. A pak Kensal Green v Londýně, 1833, Liverpool, 1825. Poslední z nich byl velmi poškozen vandaly a městskou radou, která po válce 1939-45 napáchala větší škody než *Luftwaffe*.

Opravdu městskou radou?

Ach, ano. Filištíni. Ovšem Anglie a Skotsko mají několik nádherných příkladů hřbitovů z 19. století, které se velmi vyplatí navštívit. Edinburgh má jeden takový raný příklad. Hřbitov Greyfriars byl zakládán od 16. století, protože Skotové jako velmi agresivní protestanti oddělovali živé od mrtvých. Takže jste měli hřbitov, který nebyl spojen s kostelem. No, protože jednou z ústředních věcí v katolicismu byly modlitby za mrtvé. A to bylo v extrémním protestantismu zakázáno. A tak by pomohlo udržet tuto praxi při životě, kdyby se mrtví viděli příliš blízko živých. Proto mají skotské hřbitovy svůj vlastní charakter.

Mohl byste popsat vztahy mezi kostely anglického gotického revivalu a střeoevropskými barokními kostely?

Myslím, že obojí je třeba vidět ve světle protináboženské reformace. Po zkáze způsobené třicetiletou válkou probíhal rozsáhlý program výstavby a obnovy kostelů zejména v Německu a ve střední Evropě, kde celé rodiny architektů, sochařů, malířů fresek, truhlářů a tak dále, vytvářely nádherná mistrovská díla barokních a rokokových kostelů. Podporovala to protireformace, která chtěla jakousi vizuální a divadelní obrodu katolicismu, aby získala zpět věřící po katastrofách třicetileté války, která zdecimovala obyvatelstvo samotného Německa a myslím, že i českých zemí. Zejména v jižní části Německa se nachází několik naprosto úžasných,